

Pekár Gyula

A végzet betelik

Mennydörög az ágyú, százsorosan feleselő visszhanggal okádja a tüzet Segesvár felé. Haragosan örvénylik a puszkapor a Küküllő szűk völgyében, immár a meredek, erdős csúcsokat nyalják a csata fellegei. Pokolian tűz le a nap, melegszik az Ördög-katlan, kavarogva fő a berek. Takarodnak a meglepett oroszok Fehéregyháza felé, ők a vásárhelyi út felől várták a támadást, s hanyatt-homlok rohannak vissza a főszeregük felé. A magyaroknak se kell több, rohamlépésben teszik meg az utat Fehéregyházáig. Bem is a leégett falu felé, az Ördögerdőbe küldi gyalogságát, ágyúit pedig feljebb, a Monasteria-zárda romjainál állítja fel. Tüzérszötnel maga szól az öreg tizenégy-tizenhat éves ágyúsihoz, az utána vágató Petőfi látja, mint hajol az egyik hatfontos fölé. Maga céloz Bem, mégpedig arra a százötven főnyi kozákcsapatra, mely Szkarjatin tábornokkal élén kémszemlére készülődik Segesvár felé. Ő az, régi el-lensége a lengyel forradalomból! Tüzet! Dörren az ágyú, s nyomban rá robban odaát is a muszka töltényszekere. Szkarjatin két kozákkal lefordul a lóról.

– Riktig getroffen! – szól az öreg lakonikusan. Aztán gróf Haller huszár-őrnagyhoz fordul, ki jelenti, hogy a 2400 honvéddal a 250 huszárral szemben 15.000 orosz gyalogos s 6000 kozák áll Segesvárnál. Erre már türelmetlenebbül felel Bem:

– Ik weiss schon. Macht nix. Előre!

Mankójára támaszkodva lovához tipeg, de közben meglátja a csatlakozni akaró Petőfit. Dühösen rivall rá:

Herr Petőfi, gehen Sie zurük! Hier haben Sie nichts zu suchen, zurükk!

Azzal tovatúnik a hős aggastyán a gomolygó ágyúfüst közepett. Köröskörül reszket a föld, az egész völgy szélességében, gyilkos nagyszerűséggel indul meg a csata.

A költő visszaüget, le is száll a lóról, de nincs maradása ott tűzön kívül a tartaléknál. Bosszankodik: miért van itt hát, ha nem verekedhetik? Miért nem állítja Bem valami roham élére, miért kíméli úgy életét? A parancs ellenére újból előrehatol gyalog, s a Monasteria fölötti Haller-kert egy kimagasló pontjára áll ki. Szíve dobban, lelke repes, ragyogó arccal gyönyörködik a kifejlt harc rettentő viharában. Fölséges istenítélet! Hogy osztják a halált azok a pőrere vetkezett tüzergyerekek, s a perzselő gomolyok alatt mily hősiezen rohannak előre a honvédek a muszka ágyúk orma ellen. Csupa piros arc. S olyan hév, oly rajongás vesz erőt rajta, amelyet eddigelé tán még sosem ismert. Ihletetten néz fel a halálkatlanból, fel az égre. Istenem, fohászkodik örmrepesve, azt ígérted, a forradalom döntő diadalának percében kell el-esnem, azt ígérted, hogy aki lángra gyújtottam e nemzetet, az én költő-vérem fogja megpecsételni a Szabadság győzelmét, mondd, csakugyan ma jönne el az a szent diadalmi nap?... Csak néz fel a mennyekbe, és – a bajtársak látják ezt – hirtelen papírt és ceruzát von elő atillája melléből. Azt mondogatják: „Az őrnagy úr verset ír!” Igazuk van, ott a csata közepett versbe kezd Petőfi Sándor. Dörög az ágyú, s géniuszának szárnyai fenségesen bontakoznak ki: az ütközetet énekli meg, s a halál fúriáinak üvöltése legszebb harci dalára ragadja a költőt...

Telnek a percek, telnek az órák, nő a pokol, fő a halál a Küküllő kavargó katlanában. A bajtársak megszólítják, de ő nem felel, s írás közben lángoló arccal csak a megújuló véres rohamokra tekint. Egyre hatalmasabbá lesz a küzdelem. Délután van, mindjárt itt az elhatározó perc. Nincs többé nyugta ott a Haller-kertben, előre, előbbre, oda, ahol a halál malma öröl! S ceruzával, papírral a kezében lebolyong a falu romjai közé. Pillanatra megáll egy düledező sütőkemencénél, s onnan nézi, mint kötözi a könyékig véres Lengyel doktor a hörgő sebesülteket. Köröskörül a székely fuvarosok kalappal fogdosák a lecsapódó ágyúgolyókat... Eh, csak előbbre, még előbbre! Kiáll a faluvégi patakocska hídjához, s annak karfájára dől. Lengyel doktor hátulról rákiált, de ő nem hallja, s csak továbbra is a harci orkán szemléletébe merül. Újból a ceruza van a kezében... Pár lépésnyire tőle e percben csap le egy gránát. De nem robban fel, csupán nagy dühös porfelhőbe vonja szikár alakját.

Vászonatillában, fegyvertelenül ott áll Petőfi Sándor a költeményéből felriadva, pillanatra megtántorodik a löveg szelétől. Háborodottan néz körül: hogyan, kerülgetné a golyó? Jönne már a halál? Hisz akkor itt a diadal!... Szent örülete hevében délcegen egyenesedik ki: itt vagyok! Látni akarna, de hiába törülgeti szemét a karjával, nem tisztul az, s a gránát porfellege csak nem akar oszlani pillái elől. Vadul néz széjjel: mi ez, mi történik velem? Mintha

látományokkal népesednének a gomolyok körülötte. Távolodik a csata zaja, s akárcsak titkos kéz göngyölné fel egy új színpad függönyét, sebes vízióban szállnak tova előtte élete eseményei. Homályosan látja őket, csak pár arcra vél biztosabban ráismerhetni. Apját látja, a jó öreg kocsmárost, aztán édes anyját meg a katonabarát Kuppis Vilmost... Mind e halottak oly jelentős búsan intgetnek. De ki az a szomorú leányarc, kinek szeme mindeneknél hosszabban látszik rátapadni a forgatagból? A költő megdöbben: a korán elhalt Csapó Etelke az, az ő cipruslombos Tündér Ilonája...

Vajon mit akarhat mondani? Előbbre hajlik, de Etelkének csak szeme beszél: mintha azt mondaná: „Én jobban szerettelek volna Szendrey Júliánál...” Etelke! riad Petőfi. Válaszként a leány is épp oly hívóan int, mint az előbbiek. Most már érti! E halottak őt hívják, jön hát az ő végperce, s véle a szent szabadság diadala...

– Őrnagy úr – kiáltja Lengyel doktor – az istenért! Ezer lépésre már ott a kozák...

– Potomság! – felel a költő – győzünk, győz a szent szabadság!

S még egyszer ceruzát vesz a kezébe, hogy hattyúdalának utolsó sorait feljegyezze. Azt a dalt meg fogják találni holttestén... De nem ér rá többet erre.

– Elvesztünk! – üvölti a bomló magyarság – megkerültek a muszkák!

– Őrnagy úr – könyörög több bajtárs az egekre, meneküljünk! Nézze, hisz menekül már Bem is...

– Nem igaz! – kiáltja Petőfi – győzünk, magyarok, győznünk kell!... S szalad Fehéregyházán át előre ő is, de nem hogy meneküljön, hanem hogy a futóknak elejébe vágva, összetartsa őket. Már ott áll előttük, lángszóval lelkesíti a honvédeket.

– Nehogy rendet bontsatok, különben mindnyájan veszve vagyunk!

Szava elvész a viharban. Fut már mindenki. A lenyugvó nap sugarai véresen csillannak meg az orosz lándzsák hegyén...

Fehéregyházán túl hanyatt-homlok szalad, menekül a vert magyarság. Ám szűkül az orosz gyűrű, s a kozákok bosszút állnak Szkarjatin haláláért. Csak a lovas honvédek menekülhetnek...

Halott halaványan vár az országúton Petőfi Sándor, körötte futnak a menekülők, elesik mindenki, magára marad mindenki. És az orosz tábornok holtteste mellett halad el, mikor egy eltévedt huszár beéri. Kengyelébe ragadja a szaladó őrnagyot, s úgy viszi az úton vagy két puskalövésnyire. A költő hátratekint.

– Eressz! – engem az Isten sem ment meg...

Talpra szökik, és az árkon átugorva fut az útszéli kukoricás felé. Ám a legközelebbi négy kozák már lándzsahegyre szemelte ki őt. Üvöltve száguldanak utána. A huszár még hátrapillant, de aztán menekülnie kell neki is.

Hallja a lódobogást, és lihegve áll meg Petőfi Sándor. Révedezve néz széjjel: mindenki elveszett, mindenki eltűnt – nincs több magyar ember körülötte ott a csatatéren!

– Megcsaltál, csillagom – tör ki kétségbeesetten – hazudtál, Múzsám!

Arccal fordul hóhérai felé. S azok vérszomjasan rontanak rá a védtelen emberre. Itt a halál... ő emelt fővel várja. Döfi a lándzsa, s két rézmarkolatú kozákkard fejen sújtja.

Utolsó lobban a géniusz lángja. Szeme elborzad...

– Hazám, feleségem... Hiába éltem, hiába halok meg!...

S ahogy megálmodta, ott esik el ő, a harc mezején, ott foly ki az ifjú vér szívéből, s ahogy ajaka végszava zendül, elnyeli azt az acéli zörej, a trombitaszó s az ágyúdörej. Holttestén át fújó paripák száguldanak, de, jaj, nem a kivívott diadalra! Életcsalódás, szörnyű megcsalás: az ő költővére nem a szabadság győzelmét pecsételi meg, ott marad névtelenül, összetiporva, s tán az ő végdaca az, ami a végzettől esdi, hogy elszórt csontjait ne szedje össze senki...

(1923)

A segesvári Petőfi-szobor (1899); ma Kiskunfélegyházán áll